

Examenreglement 2022-2023

vmbo

- Opgesteld door K&O in opdracht van de Examencommissie vmbo
- Vastgesteld door de Examencommissie vmbo op 19-09-2022
- Instemming door de COR op 05-07-2022
- Gepubliceerd op website en intranet
- Aangeleverd bij ISD voor 1 oktober 2022

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Vaststelling en inwerkingtreding	4
Begripsbepalingen	4
Bepalingen ten aanzien van het eindexamen	6
Artikel 1 Het afnemen van het eindexamen	6
Artikel 2 De inhoud van het eindexamen	6
Artikel 3 Begrenzing keuze examenvakken	6
Artikel 4 Onregelmatigheden en maatregelen tijdens het eindexamen	7
Artikel 5 Verhinderend centraal examen of schoolexamen	8
Artikel 6 Eindcijfer eindexamen	9
Artikel 7 Uitslag eindexamen	10
Artikel 8 Cum Laude	11
Artikel 9 Diploma, cijferlijst en certificaten	11
Artikel 10 Voorlopige cijferlijst	12
Artikel 11 Gegevensverstrekking en bewaren examenwerk	12
Het schoolexamen	13
Artikel 12 Algemene bepalingen ten aanzien van het schoolexamen	13
Artikel 13 Aanvang en afsluiting schoolexamen	15
Artikel 14 Gang van zaken tijdens het schoolexamen	15
Artikel 15 Regels voor kandidaten tijdens het schoolexamen	16
Artikel 16 Beoordeling schoolexamen	17
Artikel 17 Herkansing schoolexamen	18
Artikel 18 Inhalen schoolexamen	18
Artikel 19 Geldigheid resultaten schoolexamen bij doubleren of zakken	18
Artikel 20 Geldigheid schoolexamenresultaten bij op- of afstromen of zij-instroom, stapelen	18
Het centraal examen	19
Artikel 21 Algemene bepalingen ten aanzien van het centraal examen	19
Artikel 22 Gang van zaken tijdens het centraal examen	20
Artikel 23 Regels voor kandidaten tijdens het centraal examen	20
Artikel 24 Onwel tijdens het centraal examen	22
Artikel 25 Beoordeling centraal examen	22
Artikel 26 Herkansing Centraal examen	23
Overige bepalingen	24
Artikel 27 Klachten omtrent examens	24
Artikel 28 Afwijkende wijze van examineren	25
Artikel 29 Spreiding van het eindexamen	25

Artikel 30 Onvoorziene gevallen.....	26
Artikel 31 Geheimhouding	26
Artikel 32 Meerderjarige kandidaten.....	26

Vaststelling en inwerkingtreding

1. De examencommissie vmbo stelt jaarlijks voor het betreffende schooljaar een examenreglement op voor het vmbo.
2. Het examenreglement wordt, na instemming door de centrale ouderraad, vastgesteld door het College van bestuur, als zijnde het bevoegd gezag, op grond van Artikel 2.60 Wvo 2020.
3. Het examenreglement geldt voor alle leerlingen die in het desbetreffende schooljaar in de bovenbouw, leerjaar 3 of 4, van het vmbo zitten.
4. Fungerende wet- en regelgeving is leidend, en gaat voor de bepalingen die zijn opgenomen in dit reglement. De Wvo 2020 en het uitvoeringsbesluit Wvo 2020 zijn te vinden op de landelijke website www.wetten.nl.
5. Het examenreglement wordt jaarlijks voor 1 oktober toegezonden aan Inspectie van het Onderwijs en gepubliceerd op de website voor leerlingen en ouders.
6. Het bevoegd gezag kijkt bij de vaststelling van het examenreglement slechts af van het voorstel, nadat het bevoegd gezag;
  - a. overleg heeft gepleegd met de examencommissie en;
  - b. de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd. Het bevoegd gezag zendt de schriftelijke motivering, zo spoedig mogelijk aan de examencommissie en de centrale ouderraad.
7. Dit reglement kan worden aangehaald als: Examenreglement vmbo.
8. Dit examenreglement treedt in werking bij aanvang van het schooljaar.

Begripsbepalingen

In dit reglement wordt verstaan onder:

1. **Het bevoegd gezag:** Het College van Bestuur (cvb) van Vonk dat onder verantwoordelijkheid van de Raad van Toezicht de leiding heeft over Vonk. In het eindexamenbesluit zijn de verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor examinering beschreven.
2. **De Directeur:** de directeur van een vmbo vestiging. In het eindexamenbesluit zijn de verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor examinering beschreven.
3. **School:** VONK vmbo.
4. **Vestiging:** vestiging van Vonk vmbo.
5. **De examencommissie (ec):** Wordt benoemd door het bevoegd gezag, draagt zorg voor de besluitvorming voor de vmbo-brede afspraken examinering vmbo.
6. **Het vestigingsexamenteam (vet):** Het team, dat op elke vestiging van het Vonk vmbo is ingesteld door de directeur ten behoeve van de organisatie van de uitvoering van examinering op de vestiging.
7. **De commissie Toezicht examen (cte):** Een door het cvb benoemde onafhankelijke toezichthouder examinering vmbo. Stelt jaarlijks een onderzoeksplan op en voert dit uit, geeft in een onderzoeksverslag aanbevelingen aan het cvb.
8. **De examensecretaris:** De secretaris van het vestigingsexamenteam.
9. **De examinerator:** De docent die belast is met het geven van onderwijs en die belast is met de correctie en beoordeling van het gemaakte werk in enig jaar waarover het schoolexamen zich uitstrekt is examinerator in dat jaar.
10. **De kandidaat:** Iedere leerling die het examen aflegt.
11. **De leerling:** Iedere leerling die bij Vonk het vmbo onderwijs volgt.
12. **Wettelijke vertegenwoordigers:** Ouders, voogden of verzorgers van de leerling.
13. **Het College voor Toetsen en Examens (CvTE):** De commissie als bedoeld in artikel 2, eerste lid, van de Wet College voor toetsen en examens.
14. **Het eindexamen:** Een examen, ten minste in het geheel van de voor het betreffende eindexamen voorgeschreven vakken; het eindexamen bestaat uit een schoolexamen en voor zover dat in het examenprogramma is bepaald, een centraal examen.
15. **Wet:** Wet op het voortgezet onderwijs (Wvo 2020). Per 1 augustus 2022 treden de **Wet voortgezet onderwijs 2020** en het **Uitvoeringsbesluit Wet voortgezet onderwijs 2020** in werking. De huidige Wet voortgezet onderwijs en Wet voortgezet onderwijs BES komen

daarmee te vervallen, net als een aantal besluiten die gebaseerd zijn op de Wet voortgezet onderwijs en worden samengevoegd in het Uitvoeringsbesluit Wet voortgezet onderwijs 2020. Voorbeelden daarvan zijn het Eindexamenbesluit VO en het Inrichtingsbesluit.

16. **Schoolexamen:** Examen waarbij de school verantwoordelijk is voor de organisatie en de vaststelling van de opgaven c.q. opdrachten. Dit wordt vastgelegd in het Programma voor toetsing en afsluiting (pta).
17. **Het centraal examen (ce):** Landelijk georganiseerd examen met opgaven die in opdracht van de minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen door het College voor Examens (CvTE) worden gemaakt.
18. **Het centraal schriftelijk en praktisch examen (cspe):** De examenvorm voor de beroepsgerichte vak in de basisberoepsgerichte, kaderberoepsgerichte en gemengde leerweg waarbij theorie en praktijk geïntegreerd worden getoetst.
19. **Algemeen vormende vakken (avo):** De vakken, zoals; Nederlands Engels, wiskunde, biologie, NASK, economie, Duits, geschiedenis die worden aangeboden door de school.
20. **Het beroepsgerichte vak:** De verplichte profielmodules en keuzevakken die binnen de vestiging worden aangeboden t.b.v. het beroepsgerichte vak groen De keuzevakken groen worden afgerond tijdens het schoolexamen. Het profielvak groen wordt afgerond met een cspe. Het praktijkgerichte vak T&T wordt alleen aangeboden in Schagen in de GL en afgerond met een SE.
21. **Loopbaanoriëntatie (lob):** Loopbaanoriëntatie is een verplicht onderdeel van het schoolexamen.
22. **Kunstvakken inclusief ckv:** Is een verplicht onderdeel van het examen dat wordt afgesloten tijdens het schoolexamen.
23. **Maatschappijleer:** Is een verplicht onderdeel van het examen dat wordt afgesloten tijdens het schoolexamen.
24. **Lichamelijke opvoeding (lo):** Het vak lichamelijke opvoeding is een verplicht vak dat wordt afgerond tijdens het schoolexamen.
25. **Stage:** De beroepsgerichte stage, maakt onderdeel uit van het schoolexamen.
26. **Het examendossier:** Het geheel van de onderdelen van het schoolexamen, dat in elk geval bevat: een overzicht van de afgelegde schoolexamens en uitgevoerde opdrachten, een overzicht van de behaalde resultaten en vorderingen.
27. **Het programma van Toetsing en Afsluiting (pta):** Hierin zijn de onderdelen van het examenprogramma die in het schoolexamen worden getoetst beschreven tevens is de wijze waarop wordt getoetst wordt en of herkansen mogelijk is opgenomen.
28. **Inspectie:** De inspectie van het onderwijs, zoals bedoeld in de Wet op het onderwijstoezicht.
29. **dagen:** In het reglement worden werkdagen of kalenderdagen benoemd. Onder een werkdag wordt verstaan iedere dag niet zijnde een zaterdag, zondag, een erkende feestdag of een dag in de periode van een schoolvakantie. Dit houdt in dat een roostervrije dag voor een leerling die niet binnen een schoolvakantie valt, als een werkdag wordt beschouwd. Het gaat er niet om of een werkdag ook een specifieke werkdag is voor een docent of medewerker.
30. **Deeleindexamen:** Een examen in een of meer van de voor het eindexamen voorgeschreven vakken.
31. **Examenklacht:** Verzoek tot heroverweging van een cijfer of beoordeling van (een onderdeel van) een examen of andersoortige examenklacht.
32. **Gecommitteerde:** Een gecommitteerde controleert of de wijze van afnemen van het examen aan de regels voldoet of treedt bij examens op als tweede corrector.
33. **Herkansen:** Het opnieuw deelnemen aan een examen.
34. **Inhalen:** Het alsnog afleggen van een eerder gemist examen.
35. **Profielwerkstuk:** Een werkstuk met een beroepsoriënterend thema dat de leerling in de gemengde en theoretische leerweg verplicht is te maken.
36. **De Stapelopleiding:** Leerlingen die na het diploma behaald te hebben met een jaar verlenging van het vmbo in staat worden gesteld om een diploma van een hogere leerweg te behalen.

Bepalingen ten aanzien van het eindexamen

Artikel 1 Het afnemen van het eindexamen

1. De directeur stelt namens het bevoegd gezag de leerlingen van de school in de gelegenheid ter afsluiting van de opleiding een eindexamen af te leggen.
2. Het eindexamen start in leerjaar 3 en wordt afgerond na voltooiing van het centrale examen.
3. De directeur en de examinatoren nemen onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag het eindexamen af.
4. De verantwoordelijkheid voor de examinering op een vestiging van Vonk vmbo en alle verplichtingen voortvloeiend uit de Wet berusten bij de directeur.
5. De directeur wijst één van de personeelsleden van de school aan tot examensecretaris.

Artikel 2 De inhoud van het eindexamen

1. Het eindexamen omvat voor de basisberoepsgerichte, kaderberoepsgerichte en gemengde leerweg de vakken conform de artikelen 3.4 t/m 3.7 van het uitvoeringsbesluit Wvo 2020.
2. Het eindexamen kan voor ieder vak bestaan uit een schoolexamen, uit een centraal examen dan wel uit beide.
3. Voor de avo vakken wordt in alle leerwegen een centraal examen afgenomen. Afhankelijk van de leerweg en het vak kan dit op papier of digitaal plaatsvinden.
4. Het vak groen bestaat uit een profielvak groen en keuzevakken. Voor de basisberoepsgerichte leerweg en de kaderberoepsgerichte leerweg bestaat het examenprogramma uit 4 profielmodules en 4 keuzevakken. Voor de gemengde leerweg bestaat het examenprogramma uit 2 profielmodules en 2 keuzevakken. Voor het profielvak wordt een cspe afgenomen. De keuzevakken worden alleen getoetst tijdens het schoolexamen.
5. Het praktijkgerichte vakken T&T en groen worden als pilot aangeboden in de gemengde leerweg in Schagen en afgerond met een schoolexamen.
6. Het examen van de gemengde leerweg omvat mede een profielwerkstuk. Het profielwerkstuk heeft betrekking op een thema uit profiel waarin de leerling onderwijs volgt of het thema van het profielwerkstuk staat in het teken van de vervolgopleiding/het beroep dat de leerling wil gaan kiezen.
7. Loopbaanoriëntatie (lob) is onderdeel van het schoolexamenprogramma en daarmee onderdeel van het eindexamen.

Artikel 3 Begrenzing keuze examenvakken

1. Leerlingen kiezen in welke vakken zij examen willen afleggen binnen de kaders die de Wet stelt. Deze keuze geldt alleen voor zover de directeur hen in de gelegenheid heeft gesteld zich op het examen in die vakken voor te bereiden. Voor wie niet als leerling is ingeschreven geldt deze keuze, voor zover de directeur hen tot het examen in die vakken toelaat. Leerlingen kunnen voor zover de directeur hen dat toestaat, in meer vakken of niet-verplichte delen van de examenstof examen afleggen dan in de vakken en examenstof die ten minste tezamen een eindexamen vormen.
2. De directeur beslist, welke in lid 1, bedoelde keuzemogelijkheden in het examenprogramma worden aangeboden.
3. De keuze voor het afleggen van het examen van het Leerwerktraject wordt vóór 1 oktober van het vierde leerjaar gemaakt en in de administratie verwerkt.
4. In het geval dat een keuzevak, als onderdeel van het beroepsgerichte vak, vanwege organisatorische redenen niet kan worden aangeboden bepaalt de directeur welk keuzevak de leerling gaat volgen.
5. In onvoorziene omstandigheden waarin, na aanvang van een keuzevak, er geen doorgang kan plaatsvinden beslist het vet over de te nemen stappen. Hierbij wordt als uitgangspunt genomen dat voorkomen wordt dat leerlingen benadeeld worden in het kunnen afronden van het beroepsgerichte vak.
6. In het derde leerjaar van de gemengde leerweg volgt de leerling ten minste onderwijs in het beroepsgerichte vak en vijf avo vakken, niet behorend tot het gemeenschappelijk deel, waarin eindexamen kan worden afgelegd.

7. De directeur besluit of een kandidaat een vak op hoger niveau kan en mag afsluiten. Hierbij geldt dat een kandidaat de mogelijkheid behoudt te kiezen op welk niveau hij het centraal examen wil afleggen. Na de eerste afname kan een leerling er voor kiezen om het centraal examen opnieuw af te leggen op het niveau van de eigen leerweg, zonder dat dit ten koste gaat van de herkansingsmogelijkheid. Bij de herkansing kan gekozen worden op welk niveau de herkansing plaatsvindt.

Artikel 4 Onregelmatigheden en maatregelen tijdens het eindexamen

1. Indien een leerling zich ten aanzien van enig deel van het eindexamen, zowel tijdens of na het schoolexamen of centraal examen, aan enige onregelmatigheid schuldig maakt of heeft gemaakt, kan de directeur conform artikel 3.58 uitvoeringsbesluit Wvo 2020 maatregelen nemen.
2. Onder een onregelmatigheid wordt verstaan:
  - a. Het zonder geldige reden afwezig zijn dan wel te laat aanwezig zijn bij zittingen van het schoolexamen, centraal examen (ongeoorloofde afwezigheid),
  - b. het niet of niet tijdig, afronden van onderdelen van het schoolexamen voordat het centraal examen een aanvang neemt, (zoals de stage of loopbaanoriëntatie, maar ook verslagen, werkstukken of opdrachten en schoolexamens),
  - c. enige andere onregelmatigheid die naar eisen van redelijkheid en billijkheid een goede orde van het examen verstoort;
    - zoals, afkijken bij een medeleerling, gelegenheid geven tot het overnemen van antwoorden door andere leerlingen, praten of andere storende handelingen tijdens toetsmomenten, of het tijdens examens bij je dragen van mobiele apparaten (o.a. telefoon, smartwatch, draadloze oortjes),
    - en fraude, zoals het kopiëren van andermans werk (plagiaat) , het vervalsen van formulieren, het op onrechtmatige wijze verkrijgen van (school)examenopgaven, het gebruik van hulpmiddelen waarop of waarin aantekening zijn gemaakt.
3. De maatregelen, bedoeld in het eerste lid, die afhankelijk van de aard van de onregelmatigheid ook in combinatie met elkaar genomen kunnen worden, zijn:
  - a. het toekennen van het cijfer één voor een toets van het schoolexamen of het centraal examen;
  - b. het ontzeggen van de deelname of de verdere deelname aan een of meer toetsen van het schoolexamen of het centraal examen;
  - c. het ongeldig verklaren van één of meer toetsen van het reeds afgelegde deel van het schoolexamen of het centraal examen;
  - d. het bepalen dat het diploma en de cijferlijst slechts kunnen worden uitgereikt na een hernieuwd examen in de door de directeur aan te wijzen onderdelen. Indien het hernieuwd examen bedoeld in de vorige volzin betrekking heeft op 1 of meer onderdelen van het centraal examen legt de leerling dat examen af in het volgende tijdvak van het centraal examen.
4. Indien een onregelmatigheid wordt geconstateerd, stelt de toezichthouder/docent de desbetreffende leerling op de hoogte van de geconstateerde onregelmatigheid (de examensecretaris wordt na afloop van het examen zo spoedig mogelijk op de hoogte gebracht) en laat de toezichthouder/docent, indien mogelijk, de leerling het werk afmaken. In het geval van een schriftelijk (school) examen krijgt de leerling een nieuw antwoordblad. Op het oorspronkelijke blad wordt een melding van de onregelmatigheid aangetekend. Dit blad wordt vervolgens ingenomen. De toezichthouder/docent maakt van het geconstateerde, melding op het proces-verbaal.
5. Door de examensecretaris wordt de beslissing omtrent het opleggen van een maatregel als volgt voorbereid:
  - De examensecretaris bepaalt in overleg met het vestigingsexamenteam in welke gevallen de voorbereiding van de beslissing schriftelijk geschiedt en in welke gevallen de leerling wordt gehoord door het vestigingsexamenteam.
  - Bij schriftelijke voorbereiding worden de leerling en zijn ouders/wettelijk vertegenwoordigers door de examensecretaris schriftelijk geïnformeerd over het voornemen om een maatregel op te leggen en wordt de leerling in de gelegenheid gesteld om binnen een door de examensecretaris te bepalen termijn schriftelijk zijn zienswijze kenbaar te maken.

- In het geval het vestigingsexamenteam de leerling wil horen, wordt de leerling eveneens schriftelijk geïnformeerd over het voornemen om een maatregel op te leggen en wordt de leerling vervolgens op een door het vestigingsexamenteam te bepalen dag en tijdstip in de gelegenheid gesteld om te worden gehoord door het vestigingsexamenteam. De leerling kan zich steeds laten bijstaan door zijn ouders/wettelijk vertegenwoordigers of een andere door de leerling aan te wijzen meerderjarige.
  - Nadat de leerling aldus in de gelegenheid is gesteld om schriftelijk respectievelijk mondeling zijn zienswijze kenbaar te maken, deelt de examensecretaris de bevindingen met de directeur op basis waarvan de directeur de beslissing neemt over het opleggen van een maatregel.
6. De examensecretaris ziet er op toe dat de termijn van de voorbereiding op de beslissing door de directeur niet meer dan 15 werkdagen vanaf het moment van de constatering van de onregelmatigheid bedraagt.
  7. De directeur deelt zijn beslissing schriftelijk, mede aan de leerling. De schriftelijke mededeling wordt tegelijkertijd in afschrift toegezonden aan de wettelijke vertegenwoordigers van de leerling indien deze minderjarig is, alsmede aan de inspectie. In de schriftelijke mededeling wordt gewezen op de mogelijkheden om tegen het besluit van de directeur in beroep te gaan bij de commissie van beroep examens en de termijn waarbinnen dit moet plaatsvinden.
  8. De leerling (of diens wettelijk vertegenwoordiger(s)) kan in het geval van het opleggen van een maatregel, tegen de beslissing van de directeur in beroep gaan bij de commissie van beroep examens. (In het geval van een examenklacht wordt art. 27 van dit reglement gevolgd).
  9. De commissie van beroep examens behandelt een beroep altijd door drie personen, te weten een externe onafhankelijke voorzitter, een extern onafhankelijk lid, en een intern lid.
  10. Het beroep dient binnen 5 werkdagen nadat de beslissing aan de kandidaat is bekendgemaakt, schriftelijk (of per e-mail) ingesteld te worden. Het correspondentieadres is:

Vonk
t.a.v. Commissie van beroep examens
Drechterwaard 10-a
1824EX Alkmaar
e-mailadres: cvb@clusius.nl

Het reglement commissie van beroep voor examens is opvraagbaar bij de examensecretaris (zie voor contactgegevens de schoolgids) en te vinden op www.vonknh.nl.

11. De commissie stelt een onderzoek in en beslist binnen 10 werkdagen na ontvangst van het beroepschrift, tenzij zij de termijn met redenen omkleed heeft verlengd met ten hoogste 10 werkdagen. De commissie stelt bij haar beslissing zo nodig vast op welke wijze de leerling alsnog in de gelegenheid zal worden gesteld het eindexamen geheel of gedeeltelijk af te leggen onverminderd het bepaalde in de laatste volzin van het derde lid onderdeel d lid van dit artikel. De commissie deelt haar beslissing schriftelijk mede aan de leerling, diens ouders, voogden of verzorgers indien deze minderjarig is, aan de directeur en aan de inspectie.
12. Zolang er geen definitieve uitspraak in een beroepszaak is gedaan, kan de leerling aan het schoolexamen en/of centraal examen blijven deelnemen.

Artikel 5 Verhinderung centraal examen of schoolexamen

1. Een leerling die door ziekte of om andere geoorloofde redenen is verhinderd aan een onderdeel van het eindexamen deel te nemen, dan wel om het werk tijdig in te leveren, dient dit te melden uiterlijk op de dag van het desbetreffende examen en voor aanvang van het examen. In het proces-verbaal wordt door de toezichthouder/docent melding gemaakt van de verhindering en wordt aangegeven dat het om een geoorloofde verhindering gaat.
2. Indien het verhinderd met een geoorloofde reden betreft, wordt de leerling geïnformeerd over het inhaalmoment.
3. Indien de reden van verhindering onduidelijk is, laat de directeur door het vestigingsexamenteam onderzoeken en vaststellen of aan de verhindering een geoorloofde reden ten grondslag ligt.

4. Indien het een verhindering zonder geoorloofde reden betreft, treedt artikel 4 examenreglement, onregelmatigheden, in werking. De directeur besluit welke maatregel, genoemd in artikel 4 examenreglement, genomen wordt. De directeur informeert de leerling hierover schriftelijk.
5. Indien een kandidaat met een geoorloofde reden is verhinderd bij één of meer schriftelijke centrale examens in het eerste tijdvak, wordt hem in het tweede tijdvak de gelegenheid gegeven het centraal examen voor ten hoogste twee toetsen per dag alsnog te voltooien. Indien een kandidaat in het tweede tijdvak evenzeer verhinderd is, of wanneer hij het centraal examen in het tweede tijdvak niet kan voltooien, wordt hij in de gelegenheid gesteld in het derde tijdvak ten overstaan van het CvTE zijn eindexamen te voltooien. Deze examens worden georganiseerd door de afdeling Examendiensten van DUO.
6. De kandidaat meldt zich zo spoedig mogelijk aan voor het derde tijdvak, door tussenkomst van de directeur bij het CvTE. Wanneer het zich voordoet, deelt de examensecretaris in opdracht van de directeur mede dat ten behoeve van de kandidaat toepassing is gegeven aan artikel 3.54 uitvoeringsbesluit Wvo 2020, en waaruit deze toepassing bestaat.
7. Na afloop van het derde tijdvak wordt de directeur door DUO Examendiensten t.b.v. van het vaststellen van de uitslag van het eindexamen op de hoogte gesteld van het behaalde resultaat.

Artikel 6 Eindcijfer eindexamen

1. Het eindcijfer voor de vakken van het eindexamen wordt uitgedrukt in een geheel cijfer uit de reeks 1 tot en met 10. Indien de uitkomst van de berekening niet een geheel getal is, wordt dat getal indien het eerste cijfer achter de komma een 4 of lager is, naar beneden afgerond en indien dat cijfer een 5 of hoger is, naar boven afgerond naar een geheel getal. Een eindcijfer op twee decimalen wordt als volgt afgerond naar een heel getal $5,48 > 5$.
2. Het eindcijfer voor het eindexamen voor de avo vakken is het rekenkundig gemiddelde van het cijfer voor het centraal examen en het eindcijfer voor het schoolexamen.
3. $(SE+CE) : 2 =$ eindcijfer avo.
4. Het cijfer van het centraal examen wordt uitgedrukt in een cijfer afgerond op één decimaal uit een schaal van cijfers lopende van 1,0 tot en met 10,0.
5. Het schoolexameneindcijfer voor de avo vakken en het beroepsgerichte vak wordt volgens de formule die in het pta bij het betreffende vak is opgenomen berekend. Het schoolexameneindcijfer wordt afgerond op één decimaal. In het geval van twee decimalen achter de komma is de afronding als volgt $5,48 > 5,5$. Voor het beroepsgerichte vak geldt dat er voor het profielvak een cspe wordt afgenomen.
6. Voor de keuzevakken wordt geen cspe afgenomen en geldt dat het schoolexameneindcijfer tevens het eindcijfer is voor het eindexamen en wordt afgerond op een geheel getal. In het geval van twee decimalen achter de komma is de afronding als volgt $5,48 > 5,5 > 6$.
7. Voorwaarde voor diplomeren is dat het behaalde eindcijfer voor elk keuzevak minimaal een 4 moet zijn.
8. Voor het beroepsgerichte vak voor de basisberoepsgerichte en de kaderberoepsgerichte leerweg geldt dat er 2 eindcijfers worden berekend die meetellen in de slaag-zakregeling;
  - a. een combinatie-eindcijfer keuzevakken, dit is het rekenkundig gemiddelde van minimaal 4 op geheel getal afgeronde eindcijfers voor de keuzevakken: $(SE KV1+SE KV2+ SE KV3+ SE KV4) : 4 =$ (combinatie) eindcijfer keuzevak. Het combinatie-eindcijfer KV wordt afgerond op een heel getal waarbij art. 3.32 uitvoeringsbesluit Wvo 2020 wordt gevolgd $5,4 > 5$.
  - b. en een eindcijfer profielvak (pv) dat als volgt wordt berekend: $(SE PM1+SE PM2+ SE PM3+ SE PM4) : 4 = SE$ eindcijfer profielvak en vervolgens $(SE$ eindcijfer PV+ CSPE) : 2 = eindcijfer profielvak. Het SE PV en het cijfer voor het cspe, zijn cijfers die op 1 decimaal zijn afgerond ($5,48 > 5,5$). Deze cijfers worden gemiddeld tot het eindcijfer profielvak. Indien het eindcijfer 2 decimalen bevat, wordt het als volgt afgerond naar een heel getal $5,48 > 5,4 > 5$ dit volgt uit art. 3.32 uitvoeringsbesluit Wvo 2020.
9. Voor de gemengde leerweg (gl) is de berekening van het combinatie-eindcijfer voor het vak groen als volgt; $(PM2+PM3) : 2 = SE$ eindcijfer profielvak en vervolgens $(CSPE+SE PV):2 =$ eindcijfer profielvak.

Het SE eindcijfer en het cspe cijfer zijn beide cijfers op 1 decimaal die worden gemiddeld tot het eindcijfer profielvak. Dit cijfer wordt eerst afgerond op een heel getal $5,45 > 5,5 > 6$, voordat het gemiddeld wordt tot het combinatie-eindcijfer gl; $(SE\ KV1 + SE\ KV2 + (\text{eindcijfer PV} \times 2)) : 4 =$ combinatie-eindcijfer gl beroepsgericht programma groen

Het combinatie-eindcijfer groen gl wordt afgerond op een heel getal $5,4 > 5$.

10. Een kandidaat kan bij het vet aangeven dat hij, indien hij meer keuzevakken heeft afgerond, deze in de berekening van het combinatie-eindcijfer keuzevakken mee wil laten nemen. De formule wordt dan gedeeld door het totaal aantal vakken. Het eindcijfer profielvak telt in gl altijd voor 50% mee in de berekening van het combinatie-eindcijfer.
11. Voor de vakken lichamelijke opvoeding, kunstvakken 1, maatschappijleer wordt geen centraal examen afgenomen, het schoolexameneindcijfer is hier het tevens het eindcijfer.
12. In afwijking van lid 4 geldt dat het eindcijfer voor de vakken lichamelijke opvoeding, kunstvakken inclusief ckv, en voor zover van toepassing het profielwerkstuk, worden uitgedrukt met o/v/g.

Artikel 7 Uitslag eindexamen

1. De directeur en de examensecretaris stellen in geval van een eindexamen de uitslag vast met inachtneming van dit reglement en de Wet.
2. De uitslag luidt “geslaagd voor het eindexamen” of “afgewezen voor het eindexamen”.
3. De kandidaat die eindexamen heeft afgelegd, is geslaagd indien is voldaan aan de volgende punten:
  - a. Het rekenkundig gemiddelde van de bij het centraal examen behaalde cijfers is ten minste een 5,50. Als de kandidaat een 5,49 heeft behaald, is de kandidaat afgewezen voor het eindexamen.
  - b. De kandidaat voor het vak Nederlandse taal niet lager dan het eindcijfer 5 heeft behaald en heeft daarnaast, voor ten hoogste één van zijn examenvakken het eindcijfer 5 behaald en voor zijn overige examenvakken eindcijfers heeft behaald van 6 of hoger, of voor ten hoogste één van zijn examenvakken het eindcijfer 4 heeft behaald, voor zijn overige examenvakken eindcijfers heeft behaald van 6 of hoger waarvan tenminste één 7 of hoger, of voor twee van zijn examenvakken het eindcijfer 5 heeft behaald en voor zijn overige examenvakken een 6 of hoger waarvan tenminste één 7 of hoger.
  - c. Geen van de eindcijfer lager is dan een 4. Dit betekent ook dat voor een afzonderlijk keuzevak onderdeel van het profielvak groen niet een lager eindcijfer dan een vier mag zijn behaald.
  - d. Voor de vakken lichamelijke opvoeding en het kunstvak en in de gemengde leerweg voor het profielwerkstuk minimaal de kwalificatie “voldoende” is behaald en lob is afgerond.
4. Voor het beroepsgerichte vak worden in de bb en de kb, twee eindcijfers in de uitslag meegenomen, het combinatie-eindcijfer keuzevakken en het eindcijfer profielvak. Elk combinatie-eindcijfer telt eenmaal mee in de slaag-zakregeling. Voor de gl wordt een combinatie-eindcijfer meegenomen. Het combinatie-eindcijfer gl voor het beroepsgerichte vak telt eenmaal mee in de uitslagregeling.
5. Het eindcijfer voor maatschappijleer wordt meegenomen in de uitslagregel en niet in de bepaling van het rekenkundig gemiddelde CE van tenminste een 5,5.
6. Een extra afgelegd vak mag in de uitslag worden betrokken en als compensatie meetellen.
7. Een kandidaat die eindexamen heeft afgelegd ter afsluiting van een leerwerktraject als bedoeld art 2.103 Wvo, is geslaagd indien hij zowel voor het vak Nederlandse taal als voor het beroepsgerichte vak, zowel voor het eindcijfer Profielvak als het combinatie-eindcijfer keuzevakken, het eindcijfer 6 of hoger heeft behaald.
8. De kandidaat die eindexamen heeft afgelegd en die niet voldoet aan de voorwaarden is afgewezen, behoudens de mogelijkheid tot herkansing.
9. Zodra de eindcijfers en indien mogelijk de uitslag is vastgesteld, maakt de directeur deze schriftelijk bekend aan iedere kandidaat, onder vermelding van het recht op herkansing. De uitslag is definitief als de kandidaat geen gebruik maakt van het herkansingsrecht.
10. Indien de kandidaat in een extra vak examen heeft gedaan en hierdoor niet is geslaagd voor het examen dan wordt het resultaat van dit vak buiten beschouwing gelaten. De overgebleven vakken

dienen een eindexamen te vormen als bedoeld in de artikelen 3.4 t/m 3.7 van het uitvoeringsbesluit Wvo 2020.

11. Voor de kandidaat die wordt afgewezen voor het eindexamen en leerjaar 4 doubleert, geldt dat alle resultaten die bij het centraal examen zijn behaald komen te vervallen.
12. Indien de leerling in één of meer vakken centraal examen heeft afgelegd in het voorlaatste of direct daaraan voorafgaande leerjaar, en niet is bevorderd tot het volgende leerjaar, vervallen de met dit centraal examen of deze centrale examens behaalde resultaten.

Artikel 8 cum laude

1. In de bb en de kb slaagt een leerling cum laude als:
  - a. Het gemiddelde eindcijfer minimaal 8,0 is, berekend op basis van de eindcijfers voor het beroepsgerichte profielvak, de twee algemene vakken in het profieldeel en het combinatiecijfer in het vrije deel,
  - b. voor de andere vakken die meetellen bij de uitslagbepaling (Nederlands, Engels en maatschappijleer) mag niet lager zijn behaald dan een 6,
  - c. voor het combinatiecijfer geldt dat de samenstellende onderdelen (de beroepsgerichte keuzevakken) ieder wel lager mogen zijn dan 6, mits het combinatiecijfer zelf minimaal 6 is,
  - d. een 5 voor een extra vak vormt geen probleem voor cum laude, een extra vak kan eventueel buiten beschouwing worden gelaten.
2. In de gl slaagt een leerling cum laude als:
  - a. Het gemiddelde eindcijfer minimaal 8,0, berekend op basis van de eindcijfers in het gemeenschappelijk deel, de cijfers voor de algemene vakken in het profieldeel en het cijfer voor het algemene vak in het vrije deel of het combinatiecijfer,
  - b. geen eindcijfer mag lager zijn dan 6,
  - c. voor het combinatiecijfer geldt dat de samenstellende onderdelen (beroepsgericht profielvak, beroepsgerichte keuzevakken) ieder wel lager mogen zijn dan 6 mits het combinatiecijfer zelf minimaal 6 is,
  - d. een 5 voor een extra vak vormt geen probleem voor cum laude, een extra vak kan eventueel buiten beschouwing worden gelaten.

Artikel 9 Diploma, cijferlijst en certificaten

1. De directeur reikt op grond van de definitieve uitslag aan elke kandidaat die eindexamen heeft afgelegd een cijferlijst uit waarop voor zover van toepassing zijn vermeld: de cijfers voor het schoolexamen, het centraal examen en het eindcijfer, de beoordeling van het kunstvak en het vak lichamelijke opvoeding, de keuzevakken groen, het thema en de beoordeling van het profielwerkstuk (in de gemengde leerweg), het eindresultaat van het examen en binnen welke leerweg is geëxamineerd. De cijferlijst is opgesteld volgens het landelijk vastgesteld model.
2. De directeur reikt op grond van de definitieve uitslag aan elke voor het eindexamen geslaagde kandidaat, daaronder mede begrepen de kandidaat die zijn eindexamen met gunstig gevolg heeft voltooid ten overstaan van de staatsexamencommissie, een diploma uit, waarop het profiel is vermeld. Op het diploma vmbo is de leerweg vermeld.
3. De directeur en de examensecretaris tekenen de diploma's en de cijferlijsten.
4. Indien de kandidaat in een bepaald jaar is geslaagd voor het eindexamen, draagt de directeur er op verzoek van de kandidaat zorg voor dat de behaalde cijfers voor de vakken waarin in datzelfde jaar de eindexamen of deelstaatsexamen is afgelegd, worden vermeld op de cijferlijst.
5. De directeur reikt aan de kandidaat een diploma met het judicium cum laude uit wanneer de kandidaat voldoet aan de voorschriften zoals vastgelegd in artikel 8 van dit reglement.
6. Indien een kandidaat examen heeft afgelegd in meer dan het voorgeschreven aantal vakken worden de eindcijfers van de vakken op de cijferlijst vermeld. Ook als deze vakken niet bij de bepaling van de uitslag zijn betrokken. Tenzij de kandidaat heeft aangegeven dit niet wenselijk te vinden. De kandidaat geeft in dat geval, voordat de definitieve cijferlijst is verstrekt, aan dat het cijfer van het extra vak niet moet worden vermeld op de definitieve cijferlijst.
7. Indien een kandidaat examen heeft afgelegd in een vak op hoger niveau dan ontvangt de kandidaat een diploma met vermelding vak op hoger niveau.

8. De kandidaat die geslaagd is voor de gemengde leerweg, een examen heeft afgelegd in een extra avo vak en met het meetellen van dat vak voldoet art. 3.35 uitvoeringsbesluit Wvo 2020, voor zover het de uitslag van het eindexamen vmbo in de theoretische leerweg betreft, kan het diploma vmbo van de theoretische leerweg bij DUO aanvragen. In de bepaling van de uitslag voor een diploma in de theoretische leerweg mag het cijfer dat is behaald voor het cspe worden meegenomen in de berekening van het gemiddelde ce resultaat van minimaal 5,5.
9. De directeur reikt, naast een cijferlijst, aan de definitief voor het eindexamen vmbo afgewezen kandidaat die de school verlaat en die voor één of meer vakken van dat eindexamen een eindcijfer 6 of meer heeft behaald, een volgens landelijk format opgesteld certificaat uit, waarop zijn vermeld, voor zover van toepassing: Het vak of de vakken waarvoor de kandidaat een eindcijfer 6 of meer heeft behaald, en het thema van het profielwerkstuk, voor zover beoordeeld met «goed» of «voldoende».
10. Volgens de Wet reikt de directeur aan de kandidaat, die in de basisberoepsgerichte leerweg met goed gevolg een gedeelte van het examenpakket heeft afgelegd, en vervolgens de school verlaat, een volgens landelijk format opgesteld getuigschrift uit art 2.58 lid 2c Wvo.
11. Indien een kandidaat een stage heeft afgerond, of meer dan het (verplichte en officiële) vakkenpakket afsluit of andere aanvullingen (die niet op het diploma of de bijbehorende cijferlijst geplaatst mogen/kunnen worden) wil vastleggen, kan een vestiging een **schoolgetuigschrift** uitreiken aan de desbetreffende kandidaat. Dit is een getuigschrift zonder officiële status.
12. Duplicaten van afgegeven diploma's, certificaten, bewijzen van ontheffing en cijferlijsten worden niet verstrekt. Een schriftelijke verklaring, welke verklaring dezelfde waarde heeft als dat document zelf, kan uitsluitend door DUO worden verstrekt.

Artikel 10 Voorlopige cijferlijst

1. Indien de kandidaat een centraal examen of een afsluitend schoolexamen in één of meer vakken heeft afgelegd in het voorlaatste of direct daaraan voorafgaande leerjaar en vervolgens de school verlaat zonder het eindexamen te voltooien, verstrekt de directeur hem een voorlopige cijferlijst met de behaalde eindcijfers, voor zover deze niet op grond van art. 3.36 2° lid uitvoeringsbesluit Wvo 2020, zijn vervallen. De eerste volzin is van overeenkomstige toepassing op de kandidaat die het gespreid centraal examen, bedoeld in art. 3.56 uitvoeringsbesluit Wvo 2020 aflegt.
2. Op de voorlopige cijferlijst worden het vak of de vakken waarin de kandidaat centraal examen heeft afgelegd vermeld, alsmede het cijfer van het schoolexamen, het cijfer van het centraal examen en het eindcijfer, met de aantekening of gebruik is gemaakt van de herkansingsmogelijkheid als bedoeld in art. 3.38 uitvoeringsbesluit Wvo 2020.
3. Indien de kandidaat een afsluitend schoolexamen heeft afgelegd wordt de beoordeling of het cijfer daarvan vermeld op de voorlopige cijferlijst.
4. De voorlopige cijferlijst wordt volgens landelijk model opgesteld.
5. Aan de voorlopige cijferlijst kunnen geen rechten meer worden ontleend met ingang van het moment waarop aan de kandidaat tevens een cijferlijst als bedoeld in art. 2.58 Wvo 2020 lid 1 is uitgereikt die ten minste de eindcijfers van de voorlopige cijferlijst omvat.

Artikel 11 Gegevensverstrekking en bewaren examenwerk

1. Het examendossier is het geheel van de onderdelen van het schoolexamen zoals gedocumenteerd in een door de directeur gekozen vorm. Het examendossier omvat tevens de resultaten die de leerling heeft behaald voor de vakken voor zover in die vakken geen eindexamen is afgelegd.
2. Schoolexamentoetsen, bewijslast van praktische opdrachten, handelingsopdrachten en profielwerkstukken gemaakt in het kader van het schoolexamen, worden in het examendossier van de leerling bewaard, minstens tot de schoolexamenresultaten definitief zijn vastgesteld en bij voorkeur totdat de bewaartermijn van het centraal examenwerk is verlopen.
3. De directeur draagt er zorg voor dat een volledig stel de bij het schoolexamen gebruikte opgaven gedurende ten minste een half jaar bewaard blijft.

4. Het lob dossier is eigendom van de leerling en wordt niet door de school bewaard na beëindiging van de inschrijving.
5. Zo spoedig mogelijk na de vaststelling van de definitieve uitslag verstrekt de directeur via het persoonsgebonden nummer de volgende examengegevens per kandidaat aan de DUO; de leerweg, het profiel, de vakken waarin examen is afgelegd, de cijfers van het schoolexamen en het centraal examen, de eindcijfers evenals, in voorkomende gevallen, het thema en de beoordeling van het profielwerkstuk en de uitslag van het eindexamen.
6. Het werk van het centraal examen van de kandidaten en de in lid 5 van dit artikel bedoelde lijst, worden gedurende ten minste zes maanden na de vaststelling van de uitslag in het archief bewaard door de directeur, ter inzage voor belanghebbenden.
7. Het werk van het centraal examen dat digitaal is gemaakt wordt digitaal opgeslagen en blijft tot 6 maanden na diplomering bewaard in een datamap.
8. De directeur draagt er zorg voor dat een volledig stel van de bij de centrale examens gebruikte opgaven gedurende ten minste zes maanden na de vaststelling van de uitslag bewaard blijft in het archief van de school.
9. De producten die door de kandidaten in het kader van het cspe gemaakt worden kunnen pas na afloop van de examenperiode tentoongesteld of meegegeven worden.
10. Van gemaakte producten bij het cspe die vergankelijk zijn kunnen eventueel foto 's of filmopnamen worden gemaakt. De foto's of filmopnamen mogen alleen gemaakt worden door bij de afname betrokken examenfunctionarissen die door de directeur zijn aangewezen. Tenzij een opname een onderdeel is van een praktische opdracht mogen ook kandidaten dus geen opnamen maken. Eventuele gemaakte opnamen mogen niet toegankelijk gemaakt worden zolang er (op andere scholen) nog kandidaten geëxamineerd kunnen worden. Publicatie van cspe-materiaal via bijvoorbeeld de website van de school of YouTube is pas na afloop van de examineringsperiode toegestaan.
11. Een kandidaat die voor een vak ten overstaan van het CvTE centraal examen aflegt met geheime opgaven, kan omtrent zijn werk gedurende genoemde periode van zes maanden inlichtingen inwinnen bij de voorzitter van die commissie.
12. De opgaven en de examenbescheiden die door de kandidaat zijn ingevuld, alsmede de examenbescheiden die door de examiner(en) zijn ingevuld naar aanleiding van de prestaties van de kandidaat worden gedurende ten minste zes maanden na het bekend maken van de uitslag bewaard. De examenbescheiden kunnen door de kandidaat op afspraak onder toezicht van een lid van de schoolleiding worden ingezien.
13. Inzage van digitaal gemaakt werk geschiedt uitsluitend vanaf beeldscherm, er mag dus geen uitdraai gemaakt worden van het gemaakte en beoordeelde werk. Inzage van digitale examens is alleen toegestaan na de laatste afname van de desbetreffende variant van het examen. Tijdens de inzage mogen geen aantekeningen worden gemaakt.
14. Een kandidaat kan op basis van inzage van het door hem/haar gemaakte centraal examenwerk geen bezwaar maken bij de Commissie van Beroep, tegen de beoordeling van het werk van het centraal examen. De correcte beoordeling is gewaarborgd door het inschakelen van de tweede corrector (bij ' cspe's een tweede examiner). Een kandidaat kan wel naar de rechter stappen. Uit jurisprudentie blijkt dat de rechter alleen in de beoordeling ingrijpt als blijkt dat sprake is van een onmiskenbare onzorgvuldige beoordeling.
15. Inzage geschiedt onder toezicht. Bij inzage vindt geen discussie plaats over het toegekende aantal punten.

Het schoolexamen

Artikel 12 Algemene bepalingen ten aanzien van het schoolexamen

1. Het bevoegd gezag stelt jaarlijks met instemming van de centrale ouderraad , voor 1 oktober het programma van toetsing en afsluiting (pta) vast, dat in elk geval betrekking heeft op het desbetreffende schooljaar.
2. Het pta wordt opgesteld door de vmbo-brede vakwerkgroepen en door de examencommissie goedgekeurd.

3. In het programma wordt in elk geval aangegeven;
  - welke examenstof van het examenprogramma in het schoolexamen wordt getoetst;
  - welke door het bevoegd gezag vast te stellen examenstof in het schoolexamen wordt getoetst;
  - de inhoud van de toetsen die onderdeel uitmaken van het schoolexamen;
  - de wijze waarop en tijdvakken waarbinnen de toetsen en herkansingen van het schoolexamen plaatsvinden;
  - de regels voor de wijze waarop het cijfer voor het schoolexamen voor een kandidaat tot stand komt.
  - welke toetsen bijdragen aan de afsluiting van de verplichte examenstof van het se en welke bijdragen aan de afsluiting van het ce en welke examenstof is gekozen door het bevoegd gezag.
4. In opdracht van het bevoegd gezag wordt in opdracht van de examencommissie voor 1 oktober het vastgestelde pta aan de kandidaten en inspectie verzonden.
5. Het bevoegd gezag wijkt bij de vaststelling van het pta, slechts af van het voorstel, nadat de examencommissie overleg heeft gepleegd met de vmbo-brede vakwerkgroepen en de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd. De examencommissie zendt de schriftelijke motivering, zo spoedig mogelijk aan de vakwerkgroep en de centrale ouderraad
6. Het bevoegd gezag kan het pta na 1 oktober slechts wijzigen: In het geval van een bijzonder onvoorziene omstandigheid die leidt tot praktische onuitvoerbaarheid van het programma van toetsing en afsluiting; of ter verbetering van een kennelijke onjuistheid of kennelijke onvolledigheid in het programma van toetsing en afsluiting. De vmbo-brede vakwerkgroep wordt vooraf in de gelegenheid gesteld om te adviseren over een wijziging. Het bevoegd gezag wijkt bij de vaststelling van een wijziging van het pta slechts af van het advies van de vakwerkgroep nadat de examencommissie overleg heeft gepleegd met de vakwerkgroep; en de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd. Bij een wijziging is instemming nodig van de centrale ouderraad en wordt het pta opnieuw aangeleverd bij Inspectie van het Onderwijs.
7. Het schoolexamen kan omvatten:
  - Schriftelijke toetsen: met open of gesloten (meerkeuze) vragen. Deze toetsen kunnen op papier of digitaal worden afgenomen.
  - Mondelinge toetsen: mondelinge overhoring, vraaggerek of spreekbeurt.
  - Praktische opdrachten: hierbij wordt zowel het proces als het eindproduct beoordeeld. De beoordeling vindt plaats aan de hand van tevoren aangegeven criteria.
  - Handelingsopdrachten: een bepaalde handeling of handelingenreeks waarvan per leerling door de docent moet worden vastgesteld dat ze voldoende is uitgevoerd. Als dit niet het geval is, kan er geen eindcijfer worden gegeven voor het betreffende vak. Handelingsopdrachten worden beoordeeld met o/v/g.
  - Voor lob verricht de leerling lob-opdrachten. Geregistreerd wordt of aan de opdrachten is voldaan in de zin van gedaan (ja/nee). Indien een n is aangegeven houdt dat in dat een opdracht niet is gedaan.
  - Proeve van bekwaamheid: toetsvorm waarbij de leerling, door praktisch en theoretisch correct te handelen volgens een vooropgezette planning, aantoonde beoogde competenties op het gewenste niveau te beheersen.
  - School praktijk examen (spe): Dit is een toetsvorm waarin zowel theorie als praktijkvaardigheden getoetst worden ter voorbereiding op het cspe.
  - Een profielwerkstuk voor leerlingen van de gemengde leerweg, wordt beoordeeld met o/v/g, moet minimaal met v zijn afgerond.
8. De criteria aan de hand waarvan de beoordeling van werkstukken, praktische opdrachten, handelingsopdrachten en profielwerkstuk plaatsvindt, worden tijdens de lessen aan de kandidaat bekend gemaakt.
9. In de toelichting bij het pta wordt verwezen naar de bevorderingsnormen voor de overgang van leerjaar 3 naar leerjaar 4. In overeenstemming met hetgeen beschreven is in de bevorderingsnormen wordt besloten of een leerling bevorderd wordt van leerjaar 3 naar leerjaar 4.

Artikel 13 Aanvang en afsluiting schoolexamen

1. Tenminste 7 werkdagen voor aanvang van elk schoolexamen ontvangen de kandidaten mededeling over de plaats waar het schoolexamen wordt afgenomen en het tijdstip waarop het schoolexamen wordt afgenomen.
2. De directeur bepaalt het tijdstip waarop het schoolexamen aanvangt.
3. Het schoolexamen wordt uiterlijk 10 werkdagen voor aanvang van het eerste tijdvak van het centraal examen afgesloten. De schoolexamencijfers dienen uiterlijk 10 kalenderdagen voor aanvang van het centraal examen te worden aangeleverd aan ROD.
4. Het schoolexamen kan pas worden afgesloten als alle schoolexamens zijn gemaakt en alle schoolexamenopdrachten zijn ingeleverd.
5. Indien het schoolexamen niet op tijd is afgerond, kan de kandidaat niet deelnemen aan het centraal examen (artikel 3.12 uitvoeringsbesluit Wvo 2020). De school heeft een inspanningsverplichting en dient aan te kunnen tonen dat de leerling in gebreke is gebleven.
6. De directeur kan in afwijking van lid 3 en lid 5 van dit artikel een kandidaat die ten gevolge van ziekte of een andere van zijn wil onafhankelijke omstandigheid het schoolexamen niet heeft kunnen afsluiten voor aanvang van het eerste tijdvak, in de gelegenheid stellen het schoolexamen alsnog af te sluiten. Dit is alleen mogelijk na goedkeuring van Inspectie. Het schoolexamencijfer dient in dat geval 3 kalenderdagen vóór afname van het centraal examen in het betreffende vak te zijn aangeleverd bij ROD.
7. Conform artikel 3.15 uitvoeringsbesluit Wvo 2020 verstrekt de directeur aan de kandidaat, voor aanvang van het eerste tijdvak van het centraal examen;
  - een overzicht van behaalde resultaten van alle onderdelen in het examendossier bedoeld in,
  - een overzicht van de cijfers die de kandidaat heeft behaald voor het schoolexamen;
  - de beoordeling voor de vakken waarvoor geen cijfer wordt vastgesteld;
  - en de beoordeling van het profielwerkstuk in de gemengde leerweg.

De directeur en de examensecretaris tekenen de genoemde overzichten en beoordelingen voor verstrekking aan de kandidaat. De kandidaat tekent voor ontvangst van de genoemde overzichten en beoordelingen.

Artikel 14 Gang van zaken tijdens het schoolexamen

1. De directeur draagt er zorg voor dat het nodige toezicht bij het schoolexamen wordt uitgeoefend.
2. Zij die toezicht hebben gehouden, maken een proces-verbaal op.
3. De aan de kandidaten voorgelegde opgaven voor een toets van het schoolexamen blijven in het examenlokaal tot het einde van die toets.
4. Bij de opgave van het schoolexamen ontvangt de kandidaat een, overzicht van de toegestane hulpmiddelen.
5. De toezichthouders zien toe op de in dit reglement vastgestelde gedragsregels voor de kandidaten.
6. Mondelinge toetsen worden afgenomen door de examinerator. Bij mondelinge toetsen kan de directeur zo nodig een gecommiteerde aanwijzen, die een proces-verbaal maakt van de toets.
7. Schoolexamens, normering, proces-verbaal, alsmede de cijfers worden zorgvuldig bewaard.
8. Door deelname aan een examenzitting geeft een kandidaat te kennen op de hoogte te zijn van, en in te stemmen met de strekking van dit examenreglement.
9. Deelname aan een zitting van het schoolexamen betekent dat het eenmaal gemaakte werk zijn geldigheid behoudt.
10. In het pta kunnen aanvullende regels worden opgenomen om de gang van zaken tijdens het schoolexamen en de regels voor de kandidaten tijdens het schoolexamen in overeenstemming te brengen met de algemene gang van zaken op de vestiging.
11. Indien door onvoorziene omstandigheden het schoolexamen in één of meer vakken niet op voorgeschreven wijze kan worden afgenomen, beslist de directeur op welke wijze wordt gehandeld.

12. Indien het schoolexamen naar het oordeel van het vet niet op regelmatige wijze is afgenomen, kan de directeur besluiten dat het schoolexamen geheel of gedeeltelijk voor één of meer kandidaten opnieuw wordt afgenomen en op welke wijze dit gebeurt.

Artikel 15 Regels voor kandidaten tijdens het schoolexamen

1. De kandidaat dient voor de aanvang van een schoolexamen aanwezig te zijn op de plaats waar het schoolexamen plaatsvindt.
2. De leerling wordt geïnformeerd over de procedure hoe te handelen indien deze te laat komt bij een toets van het schoolexamen dan wel te laat is met het inleveren van het praktisch werk.
3. Een leerling die te laat komt, mag tot uiterlijk een half uur na de aanvang van een examenzitting tot die zitting worden toegelaten. Indien hij ongeoorloofd te laat is levert de leerling het gemaakte examenwerk in op het daarvoor vastgestelde tijdstip. Indien hij geoorloofd te laat is dan kan de examensecretaris hiervan afwijken. Indien een kandidaat meer dan een half uur na de aanvang van een zitting verschijnt, mag hij niet meer deelnemen aan deze zitting. Er is in dat geval sprake van verhindering (artikel 5 van dit examenreglement). De docent/toezichthouder voegt een aantekening toe in het proces-verbaal over het te laat komen en informeert de examensecretaris. Het vestigingsexamenteam informeert indien nodig de leerling en diens wettelijk vertegenwoordigers over de gevolgen. De directeur besluit of de leerling het schoolexamen kan inhalen.
4. Indien een kandidaat door ziekte of door een andere vorm van overmacht niet in staat is een schoolexamen bij te wonen, moet de leerling voor aanvang van het schoolexamen absent worden gemeld volgens de regels zoals geldend binnen de vestiging
5. Indien een toets of een ander onderdeel van het schoolexamen op grond van geoorloofde afwezigheid niet is afgelegd, geeft het vestigingsexamenteam conform de inhaalregeling en -procedure van de vestiging, de gelegenheid tot het inhalen van het schoolexamen of het onderdeel van het schoolexamen. Een inhaalmoment geldt niet als herkansing en valt daarom buiten de herkansingsregeling.
6. Indien een kandidaat zich aan enige onregelmatigheid schuldig maakt of heeft gemaakt, dan wel zonder geoorloofde reden afwezig of te laat is, kan de directeur maatregelen, zoals genoemd in artikel 4 van dit examenreglement, nemen.
7. Indien de hierboven genoemde maatregel het toekennen van het cijfer 1,0 is, mag de leerling deze schoolexamentoets niet inhalen. Herkansingen mag wel, maar dit kost de leerling één van zijn herkansingen. De herkansingsprocedure treedt dan in werking.
8. Toegestane hulpmiddelen (tabellen, woordenboeken e.d.) worden altijd gecontroleerd door de toezichthouders tijdens het schoolexamen.
9. Het meenemen van tassen, jassen, petjes, mobiele telefoons en andere mogelijk storende voorwerpen in het examenlokaal is niet toegestaan. Een uitzondering geldt voor de vestigingen die voor de mobiele telefoon een telefoontas in het lokaal hanteren, in dit geval dient de telefoon volledig uit te worden gezet en in de hiervoor bestemde tas te worden geplaatst voor aanvang van de examenzitting.
10. De kandidaten wordt het daarnaast verboden om apparatuur waarmee foto's/films e.d. van examenopgaven gemaakt kunnen worden (zoals smartphones, smartwatches en tablets), al of niet met de mogelijkheid om in verbinding te staan met het internet, mee te nemen naar de examenzitting.
11. Het examenwerk dient gemaakt te worden op papier dat door de school is verstrekt. Dit geldt ook voor het kladpapier. Er mag door de kandidaat geen papier meegenomen worden in het examenlokaal. Op elk papier, dat door de school verstrekt wordt ten behoeve van het examen, dient de kandidaat zijn naam te vermelden
12. Tenzij anders aangegeven wordt het examenwerk niet met potlood gemaakt. Dit laatste is niet van toepassing op tekeningen en grafieken. Het gebruik van correctielak (typ-ex) is niet toegestaan.
13. De opgaven en aantekeningen, respectievelijk kladwerk mogen niet vóór het officiële einde van de schoolexamentoets buiten het lokaal worden gebracht.
14. Een kandidaat mag gedurende een schoolexamen de ruimte niet verlaten tenzij een toezichthouder toestemming heeft gegeven.

15. Een kandidaat, die tijdens een schoolexamen onwel wordt, kan onder begeleiding het lokaal verlaten. In overleg met de kandidaat beoordeelt de toezichthouder of de kandidaat na enige tijd het examenwerk kan hervatten.
16. De kandidaten moeten hun werk aan de toezichthouders overhandigen. Tijdens het inleveren van het gemaakte werk dient er volkomen rust in het lokaal te heersen. Pas als het gemaakte examenwerk is ingeleverd, mogen de kandidaten de ruimte verlaten.
17. Na het inleveren van het examenwerk mag de kandidaat onder geen beding wijzigingen of aanvullingen in het ingeleverde werk aanbrengen.
18. Kandidaten vermelden op het eerste blad hoeveel blaadjes ze inleveren. Op ieder blad vermeldt de kandidaat het nummer van het betreffende blad. De toezichthouder controleert of het aantal ingeleverde blaadjes klopt met het aangegeven aantal.

Artikel 16 Beoordeling schoolexamen

1. Het cijfer voor de toetsen van het schoolexamen wordt vastgesteld door de examinator.
2. Indien een kandidaat in (een onderdeel van) een vak of programma door twee of meer examinatoren is geëxamineerd, bepalen deze examinatoren in onderling overleg het cijfer voor het schoolexamen. Komen zij niet tot overeenstemming dan wordt het cijfer bepaald op het rekenkundig gemiddelde van de beoordelingen door ieder van hen.
3. De cijfers van schoolexamens worden uitgedrukt in een cijfer met één decimaal uit een schaal van cijfers lopende van 1,0 tot en met 10,0. In het geval een SE3, SE4 dan wordt dit bepaald op basis van het rekenkundig gemiddelde van de schoolexamens en wordt het afgerond op een cijfer met 1 decimaal $5,45 > 5,5$.
4. Het schoolexameneindcijfer voor de avo vakken wordt volgens de formule zoals beschreven in het pta berekend en wordt afgerond op één decimaal. In het geval van twee decimalen achter de komma is de afronding als volgt $5,48 > 5,5$.
Voor leerjaar 4 2022-2023 geldt: $(SE3+(SE4 \times 2)) : 3 =$ schoolexameneindcijfer avo (SE). In een aantal PTA's wordt van deze berekeningswijze afgeweken, in dat geval is de berekening van het SE opgenomen in het PTA.
5. Het schoolexameneindcijfer van een vak waarin geen centraal examen wordt afgelegd wordt afgerond op een heel getal, in een schaal van cijfers lopende van 1 tot en met 10. $5,45 > 5,5 > 6$
6. Een handelingsopdracht wordt niet met een cijfer beoordeeld, maar met de beoordeling «onvoldoende», «voldoende» of «goed». Indien naar het oordeel van de examinator deze opdracht met een 'onvoldoende' beoordeeld wordt, wordt de kandidaat in de gelegenheid gesteld alsnog een voldoende beoordeling te scoren.
7. De schoolexamens van de vakken lichamelijke opvoeding en kunstvakken met ckv worden beoordeeld met cijfers. Het cijferresultaat wordt voor de bepaling van het uiteindelijke schoolexameneindcijfer omgerekend naar een «onvoldoende», «voldoende» of «goed». Hierbij geldt dat een cijfer lager dan een 5,5 een onvoldoende is, een cijfer vanaf 5,5 tot en met 7,4 een voldoende en een cijfer van 7,5 of hoger, goed. Deze beoordeling gaat uit van de mogelijkheden van de leerling en geschiedt op de grondslag van het genoegzaam afsluiten van de desbetreffende vakken, zoals blijkt uit het examendossier.
8. Het profielwerkstuk voor de gemengde leerweg kan worden beoordeeld met «onvoldoende» «voldoende» of «goed». Deze beoordeling geschiedt op de grondslag van het genoegzaam voltooien van het profielwerkstuk, zoals blijkt uit het examendossier. Het profielwerkstuk wordt beoordeeld door ten minste twee examinatoren die de kandidaat hebben begeleid bij de totstandkoming van het profielwerkstuk.
9. De Stage wordt beoordeeld met o/v/g en dient minimaal met een v te zijn afgerond. De stage is onderdeel van loopbaanoriëntatie (lob) dat in zijn geheel met een voldaan wordt afgerond.
10. Het cijfer van ieder schoolexamen wordt zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk na 10 werkdagen, aan de kandidaat bekend gemaakt. Na deze bekendmaking krijgen de kandidaten inzage in het door hen gemaakte werk en wordt er gelegenheid geboden tot het stellen van vragen.
11. De behaalde schoolexamenresultaten worden bijgehouden in het examendossier. Het eindcijfer voor het schoolexamen wordt voor de aanvang van het centraal examen aan de kandidaat meegedeeld.

12. Schriftelijke rapportering aan de kandidaten en hun ouders betreffende de beoordelingen van het schoolexamen geschiedt middels het leerlingvolgsysteem, periodiek op een door de directeur vast te stellen moment en in elk geval in de laatste week voor aanvang van het centraal examen, waarbij dan tevens de eindcijfers voor het schoolexamen worden gerapporteerd.

Artikel 17 Herkansing schoolexamen

1. In de toelichting bij het PTA zijn de herkansingsregeling en herkansingsprocedure opgenomen, waarin is aangegeven of er herkansingsmogelijkheden worden geboden. Als er herkansingsmogelijkheden worden geboden staat in het PTA tenminste vermeld welke schoolexamens herkansbaar zijn, alsmede het aantal schoolexamens van het gehele examenprogramma dat per leerjaar herkanst mag worden.
2. De directeur verleent in elk geval voor het vak maatschappijleer een herexamen indien de kandidaat voor dat vak een eindcijfer heeft behaald lager dan 6. Het herexamen omvat door de directeur aangegeven onderdelen van het examenprogramma. De directeur stelt vast hoe het cijfer van het herexamen wordt bepaald. Het hoogste van de cijfers behaald bij het herexamen maatschappijleer en bij het eerder afgelegde schoolexamen maatschappijleer geldt als het definitieve cijfer van het schoolexamen in dat vak.
3. In geval van herkansing geldt het hoogst behaalde cijfer.

Artikel 18 Inhalen schoolexamen

1. Onder de voorwaarden zoals genoemd in de inhaalregeling en inhaalprocedure kan een schoolexamentoets worden ingehaald. In de toelichting bij het pta zijn de regeling en procedure opgenomen.

Artikel 19 Geldigheid resultaten schoolexamen bij doubleren of zakken

1. De resultaten van het schoolexamen behaald in het voorlaatste leerjaar komen te vervallen als de kandidaat niet wordt bevorderd naar het laatste leerjaar. De schoolexamenresultaten, behaald in het laatste leerjaar, komen te vervallen, als de kandidaat niet slaagt voor het examen.
2. In uitzondering op lid 1 kan, voor de kandidaat die één of meer schoolexamens voldoende of naar behoren heeft afgerond, maar niet wordt bevorderd naar het laatste leerjaar of zakt voor het eindexamen, de directeur in overleg met het vet en de kandidaat een regeling vaststellen betreffende het behoudt van reeds behaalde schoolexamenresultaten. Dit in het kader van het kunnen aanbieden van maatwerk. Hierbij worden de wettelijke kaders betreffende onderwijstijd in acht genomen.

Artikel 20 Geldigheid schoolexamenresultaten bij op- of afstromen of zij-instroom, stapelen

1. Voor de kandidaat die tot het voorlaatste of laatste leerjaar wordt toegelaten, nadat in dat leerjaar al schoolexamens zijn gehouden, stelt de directeur een regeling vast, in overleg met de betrokken docent(en) en de kandidaat waarbij het uitgangspunt is dat aan het einde van leerjaar 4 voldaan is aan de eindtermen van het examenprogramma van de gevolgde leerweg.
2. Voor de kandidaat die gaat stapelen, geldt dat aan de schoolexamen eindtermen van het
3. examenprogramma van de hogere leerweg is voldaan voor aanvang van het centraal examen in de hogere leerweg.
4. Voor de kandidaat die gaat stapelen en die in een voorgaand leerjaar een vak op hoger niveau met goed gevolg heeft afgesloten, geldt op grond van artikel 2.32 uitvoeringsbesluit Wvo 2020 dat voor dit vak, het eindresultaat van het voorgaande jaar mag worden meegenomen in het eindresultaat van het stapeljaar.
5. Voor leerlingen die een stapelopleiding volgen geldt dat een stapeltoets onderdeel kan uitmaken van het programma.
6. Voor de leerlingen die in 2022-2023 leerjaar 4 volgen en willen gaan stapelen geldt een overgangsregeling i.v.m. de overgang naar een afsluitend pta. Bij aanmelding worden leerlingen hierover geïnformeerd.
7. Voor leerlingen die in 2022-2023 leerjaar 3 zitten en in 2024-2025 willen stapelen geldt het volgende stapelprogramma voor avo vakken en het profielvak groen:

- a. Wanneer er voor een vak slechts een se-toets in leerjaar 3 wordt afgenomen, wordt deze toets op het hogere niveau opnieuw gemaakt. Dit cijfer vervangt het oude cijfer.
  - b. Wanneer er voor een vak meerdere se-toetsen in het derde leerjaar worden afgenomen, wordt er één stapeltoets afgenomen waarin de onderwerpen uit de se-toetsen terugkomen. Deze onderwerpen worden apart becijferd.
  - c. Het nieuwe cijfer van de se-toets komt tot stand door het oude cijfer en het deelcijfer bij elkaar op te tellen en het gemiddelde te berekenen.
  - d. Het is ook mogelijk om 1 stapeltoets af te nemen met een cijfer dat in de plaats komt voor meerdere cijfers uit klas 3 van de hogere leerweg. In dat geval wordt er een aangepast pta gemaakt voor de stapelaars van dat vak.
  - e. In het stapelprogramma wordt het profielvak groen ook met een se-cijfer op het niveau van de hogere leerweg afgerond. Stapelen van bb naar kb: er komt een stapeltoets bestaande uit de onderdelen (van de vier profielmodules) die voorzien in het verschil in lesstof bb-kb. Ieder onderdeel krijgt een apart cijfer. Dit wordt gemiddeld met het reeds behaalde klas 3 cijfer van de betreffende profielmodule. Er is verschil tussen de vestigingen in het aantal profielmodules wat wordt aangeboden in leerjaar 3. De leerling maakt alleen die onderdelen van de stapeltoets die overeenkomen met de profielmodules die de leerling heeft afgerond in leerjaar 3. Stapelen van kb naar gl: De theorietoetsen voor PM2 en PM3 (indien afgenomen in leerjaar 3) worden in het stapelprogramma op het niveau van de hogere leerweg gemaakt. Het nieuwe resultaat voor de theorietoetsen wordt gemiddeld met het oude resultaat voor de PO toetsen (kb), hiermee wordt het nieuwe SE-cijfer voor de profielmodule bepaald.
  - f. Keuzevakken groen: In het stapelprogramma worden de keuzevakken groen in het stapelprogramma op het niveau van de hogere leerweg gemaakt om het se-cijfer voor het keuzevak te bepalen. In het stapelprogramma wordt alleen de theorietoets gemaakt. Het resultaat voor deze theorietoets (in punten) wordt gemiddeld met het oude resultaat van het praktische deel van de toets (in punten) om het nieuwe eindcijfer voor het keuzevak te bepalen.
8. In leerjaar 4 wordt het programma conform het pta leerjaar 4 van de hogere leerweg afgerond.
  9. Voor maatschappijleer wordt een stapeltoets gemaakt, het nieuwe SE cijfer wordt als volgt berekend: $Se \text{ Mij oude leerweg} + \text{stapeltoets Mij} : 2 = Se \text{ Mij nieuwe leerweg}$.
  10. Voor lob, lo en kunstvakken incl. ckv geldt dat het resultaat dat is behaald ten tijde van de oude leerweg blijft gehandhaafd. Er is geen verschil in eindtermen tussen de leerwegen.

Het centraal examen

Artikel 21 Algemene bepalingen ten aanzien van het centraal examen

1. Het centraal examen kan een centraal examen (cse) en/of een centraal schriftelijk praktisch examen (cspe) omvatten.
2. Het cse bestaat uit vragen en opdrachten die de kandidaten schriftelijk of met de computer uitwerken.
3. Het cspe bestaat uit het uitvoeren van een praktijkopdracht, waarbij zowel de uitvoering als het product worden beoordeeld. In het cspe is de theorie gekoppeld aan de praktijkopdrachten.
4. Sommige centrale examens worden met behulp van de computer afgenomen. Dit kan voorkomen voor centrale examens voor avo vakken voor de basis en kaderberoepsgerichte leerweg. Voor de cspe's geldt dat een deel van de examens wordt afgenomen op de computer.
5. Voor de examens die afgenomen worden op de computer kunnen afwijkende regels gelden (bijvoorbeeld m.b.t. herkansingen). De directeur zorgt ervoor dat de kandidaten op de hoogte zijn van deze eventuele afwijkingen.
6. Het centraal examen kent een eerste, tweede en derde tijdvak. Het eerste en tweede tijdvak worden afgenomen in het laatste leerjaar. Het derde tijdvak wordt aansluitend aan het laatste leerjaar afgenomen door het CvTE. Het CvTE kan vakken aanwijzen waarin wegens het zeer geringe aantal kandidaten, het centraal examen in het tweede tijdvak eveneens wordt afgenomen door het CvTE.

7. In afwijking van lid 1, kan de directeur een leerling uit het voorlaatste leerjaar of direct daaraan voorafgaande leerjaar toelaten tot het centraal examen in één of meer vakken, niet zijnde alle vakken van het eindexamen. Indien hieraan toepassing wordt gegeven, wordt het schoolexamen in dat vak of die vakken afgesloten voor aanvang van het eerste tijdvak in dat leerjaar. Het derde tijdvak wordt aansluitend aan het voorlaatste leerjaar of direct daaraan voorafgaande leerjaar afgenomen door het CvTE.

Artikel 22 Gang van zaken tijdens het centraal examen

1. Het rooster van het centraal examen wordt minimaal 7 werkdagen voor afname aan de kandidaten gecommuniceerd. In dit rooster staat in elk geval vermeld:
  - de plaats waar het centraal examen worden afgenomen
  - het tijdstip waarop het examen wordt afgenomen
  - de duur van het examen.
2. De directeur zorgt ervoor, dat de opgaven voor het centraal examen geheim blijven tot de aanvang van de toets waarbij deze opgaven aan de kandidaten worden voorgelegd, tenzij het CvTE anders beslist.
3. Tijdens een toets van het centraal examen worden aan de kandidaten geen mededelingen van welke aard ook, aangaande de opgaven gedaan, uitgezonderd mededeling van door het CvTE vastgestelde errata.
4. De directeur draagt er zorg voor dat het nodige toezicht bij het centraal examen wordt uitgeoefend.
5. Zij die toezicht hebben gehouden, maken een proces-verbaal op. Zij leveren dit in bij de directeur samen met het gemaakte examenwerk. In het proces-verbaal wordt vermeld:
  - namen van aanwezige en afwezige kandidaten
  - namen en handtekeningen van de toezichthouders
  - tijdstip van vertrek van kandidaten
  - eventuele bijzonderheden
  - het toestaan van bijzondere faciliteiten
6. De aan de kandidaten voorgelegde opgaven voor een toets van het centraal examen blijven in het examenlokaal tot het einde van die toets.
7. De directeur verstrekt de kandidaten uiterlijk 14 werkdagen voor een zitting van een centraal examen een overzicht van toegestane hulpmiddelen.
8. In het lokaal waar een examen wordt afgenomen zijn minimaal twee toezichthouders aanwezig. Het is de examinatoren en de toezichthouders niet toegestaan tijdens het toezicht bij de examens andere werkzaamheden te verrichten.
9. De toezichthouders zien toe op de in dit reglement vastgestelde gedragsregels van de kandidaten.
10. Indien het centraal examen naar het oordeel van de inspectie niet op regelmatige wijze is afgenomen, kan zij besluiten dat het geheel of gedeeltelijk voor één of meer kandidaten opnieuw wordt afgenomen.
11. Indien door onvoorziene omstandigheden het centraal examen in één of meer vakken niet op voorgeschreven wijze kan worden afgenomen, beslist de minister hoe moet worden gehandeld.
12. Indien de afnamecondities van een digitaal centraal examen een adequate beoordeling onmogelijk maken, wordt dit door de directeur direct gemeld aan de inspectie. De inspectie kan besluiten dat het examen wordt beschouwd als niet gemaakt. De kandidaten die deel hebben genomen aan de mislukte sessie kunnen van de inspectie in dit geval het recht krijgen het digitale examen opnieuw te maken.

Artikel 23 Regels voor kandidaten tijdens het centraal examen

1. De kandidaat is uiterlijk 15 minuten voor aanvang van een examenzitting aanwezig op de plaats waar de examenzitting plaatsvindt. De plaats, waar het examen wordt afgenomen, staat voor elke examendag vermeld in het examenrooster.
2. Een kandidaat die te laat komt, mag tot uiterlijk een half uur na de aanvang van een examenzitting tot die zitting worden toegelaten. De eindtijd blijft gelijk, tenzij nog tijdens de zitting in overleg met de inspectie anders wordt besloten. Als tijdens de zitting geen contact met de inspectie mogelijk

is, neemt de directeur zelf de beslissing en meldt deze aan de Inspectie. De directeur maakt op het proces-verbaal melding van het te laat komen en de eventuele gevolgen hiervan (al dan niet verlenging van de eindtijd).

3. Indien een kandidaat meer dan een half uur na de aanvang van een zitting verschijnt, mag hij niet meer deelnemen aan deze zitting. Er is in dat geval sprake van verhindering.
4. Indien een kandidaat zich aan enige onregelmatigheid schuldig maakt of heeft gemaakt, dan wel zonder geldige reden afwezig is, kan de directeur maatregelen zoals genoemd in artikel 4 van dit examenreglement nemen.
5. Indien een kandidaat door ziekte of door een andere vorm van overmacht niet in staat is een centraal examen bij te wonen, moet de kandidaat voor aanvang van het centraal examen absent worden gemeld volgens de regels zoals geldend binnen de vestiging en dit tevens melden bij de examensecretaris, zie ook art. 5 van dit examenreglement, verhindering.
6. Indien een onderdeel van het centraal examen op grond van een geoorloofde afwezigheid niet is afgelegd, kan het examen alsnog worden gemaakt. Indien het examen; een digitaal examen betreft, beslist de directeur op welk tijdstip en op welke plaats het examen wordt ingehaald binnen de door het CvTE vastgesteld termijnen. Met een maximum van 2 examens per dag. Indien het examen een papieren examen betreft wordt in het tweede tijdvak de gelegenheid gegeven het centraal examen in te halen.
7. Indien een kandidaat in het tweede tijdvak evenzeer (geoorloofd) verhinderd is, of wanneer hij het centraal examen in het tweede tijdvak niet kan voltooien, wordt hij, voor zover mogelijk, in de gelegenheid gesteld in het derde tijdvak ten overstaan van de staatexamencommissie een examen in te halen of het examen te voltooien.
8. Het meenemen van tassen, jassen, petjes, mobiele telefoons en andere mogelijk storende voorwerpen in het examenlokaal is niet toegestaan. Een uitzondering geldt voor de vestigingen die voor de mobiele telefoon een telefoontas in het lokaal hanteren, in dit geval dient de telefoon volledig uit te worden gezet en in de hiervoor bestemde tas te worden geplaatst voor aanvang van de examenzitting.
9. De kandidaten wordt het daarnaast verboden om apparatuur waarmee foto's/films e.d. van examenopgaven gemaakt kunnen worden (zoals smartphones, smartwatches en tablets), al of niet met de mogelijkheid om in verbinding te staan met het internet, mee te nemen naar de examenzitting.
10. Toegestane hulpmiddelen (tabellen, woordenboeken e.d.) worden altijd gecontroleerd door de toezichthouders tijdens de examenzitting.
11. Tijdens het uitdelen van de opgaven en tijdens de gehele zittingsduur van het examen dient er volkomen rust in de examenruimte te heersen.
12. Het examenwerk wordt gemaakt op papier dat door de school is verstrekt. Dit geldt ook voor het kladpapier. Er mag door de kandidaat geen papier worden meegenomen in het examenlokaal. Op elk papier, dat door de school verstrekt wordt ten behoeve van het examen, vermeldt de kandidaat zijn naam.
13. Het examenwerk wordt niet met potlood gemaakt. Dit laatste is niet van toepassing op tekeningen, grafieken en de gesloten vragen die op het Cito worden verwerkt. Het gebruik van correctielak (typ-ex) is niet toegestaan.
14. De aan de kandidaten voorgelegde examenopgaven blijven in de examenruimte tot het einde van het examen.
15. In geval van een digitale afname blijven de opgaven en aantekeningen geheim tot het einde van de examenperiode. Bij het verlaten van de examenzaal mogen **geen** examendocumenten (zoals kladpapier) worden meegenomen. De kandidaat levert zijn examenwerk in bij een toezichthouder. Pas als het gemaakte examenwerk is ingeleverd, mogen de kandidaten de examenzaal verlaten. Het eerste halfuur mag de examenzaal niet worden verlaten.
16. De opgaven en aantekeningen, respectievelijk kladwerk mogen niet vóór het officiële einde van de examenzitting buiten het examenlokaal worden gebracht.
17. Een kandidaat mag gedurende een examenzitting de examenzaal niet verlaten tenzij een toezichthouder toestemming heeft gegeven.

18. Eén- of tweemaal (30 en/of 15 minuten) vóór het einde van een examenzitting wordt aan de kandidaten, die hun examenwerk af hebben, de gelegenheid gegeven het examenlokaal te verlaten. Zonder toestemming van een toezichthouder mag een kandidaat gedurende een examenzitting het examenlokaal niet tijdelijk verlaten.
19. De kandidaten leveren hun werk in bij de toezichthouders. Pas als het gemaakte examenwerk is ingeleverd, mogen de kandidaten de examenzaal verlaten
20. Na het inleveren van het examenwerk mag de kandidaat onder geen beding wijzigingen of aanvullingen in het ingeleverde werk aanbrengen.
21. Kandidaten vermelden op het eerste blad hoeveel blaadjes ze inleveren. Op ieder blad vermeldt de kandidaat het nummer van het betreffende blad. De toezichthouder controleert of het aantal ingeleverde blaadjes klopt met het aangegeven aantal.
22. De toezichthouder noteert op het proces-verbaal de tijd waarop de kandidaat het examenwerk heeft ingeleverd. Indien een toezichthouder vaststelt dan een kandidaat, die voortijdig de examenzaal verlaat, het werk niet volledig heeft gemaakt, onthoudt hij zich van commentaar. De directeur ziet er op toe dat op een verzamellijst wordt genoteerd dat een kandidaat het werk heeft ingeleverd. Alle toezichthouder ondertekenen de processen verbaal.
23. Door deelname aan een examenzitting geeft een kandidaat te kennen op de hoogte te zijn van, en in te stemmen met de strekking van dit examenreglement.
24. Deelname aan een zitting van het centraal examen betekent dat het eenmaal gemaakte werk zijn geldigheid behoudt.
25. De directeur/ toezichthouder ziet er op toe dat kandidaten bij het verlaten van de examenzaal geen examendocumenten en aantekeningen meenemen.
26. In het pta kunnen aanvullende regels worden opgenomen om de gang van zaken tijdens het centraal examen en de regels voor de kandidaten tijdens het centraal examen in overeenstemming te brengen met de algemene gang van zaken op de vestiging.

Artikel 24 Onwel tijdens het centraal examen

1. Een kandidaat, die tijdens een examenzitting onwel wordt, kan onder begeleiding de examenzaal verlaten. In overleg met de kandidaat beoordeelt de directeur of de kandidaat na enige tijd het examenwerk kan hervatten.
2. De directeur overlegt in eerste instantie met de kandidaat over de vraag of deze het examen kan voortzetten.
3. Als de kandidaat het examen niet kan afmaken, gaat de directeur tijdens de zitting na of de kandidaat het examen later op diezelfde dag kan voortzetten. De directeur overlegt hierover meteen met de inspectie. Als de kandidaat het examen op diezelfde dag kan voortzetten, dient de kandidaat tot die tijd in quarantaine te worden gehouden.
4. Indien de kandidaat het examen niet op dezelfde dag kan voortzetten, verzoekt de directeur de inspectie meteen om het tijdens de zitting gemaakte examenwerk ongeldig te verklaren. Wanneer de inspectie het werk ongeldig verklaart, wordt de kandidaat voor het betreffende examen verwezen naar het volgende tijdvak met behoud van de herkansingsmogelijkheid.
5. De directeur maakt op het proces-verbaal melding van het ziek worden / onpasselijk worden.
6. De directeur informeert de kandidaat schriftelijk over de wijze waarop het examen zal worden afgerond.
7. Indien kandidaten achteraf melden dat zij zich ziek of onpasselijk voelden tijdens het maken van het examen, is er geen reden om het gemaakte werk ongeldig te verklaren. Uitgangspunt hierbij is: eenmaal gemaakt is gemaakt.

Artikel 25 Beoordeling centraal examen

1. De directeur doet het gemaakte werk van het centraal examen met een exemplaar van de opgaven en met het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator in het desbetreffende vak. De examinerator beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past daarbij de beoordelingsnormen van het CvTE toe. De examinerator drukt zijn beoordeling uit in een score. De examinerator zendt de score en het beoordeelde werk aan de directeur.

2. De Minister maakt een koppeling van scholen en instellingen voor educatie en beroepsonderwijs voor de uitvoering van de tweede correctie door gecommiteerden. De Minister maakt deze koppeling bekend aan de directeur van elke school en instelling voor educatie en beroepsonderwijs en kan, zo nodig, zelf een gecommiteerde aanwijzen voor een school of instelling. Op grond van deze koppeling wijst de directeur een of meer gecommiteerden aan. De directeur maakt deze aanwijzing bekend aan de scholen waarvoor zij de tweede correctie verrichten. De aanwijzing geldt tot na de afloop van de herkansing.
3. De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de betrokken gecommiteerde dan wel de tweede examinerator toekomen.
4. De gecommiteerde dan wel de tweede examinerator beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past daarbij de beoordelingsnormen van het CvTE en de regels voor het bepalen van de score toe.
5. De tweede corrector voegt een door hem opgestelde en ondertekende verklaring omtrent de verrichte correctie bij het gecorrigeerde werk. Deze verklaring wordt mede ondertekend door de directeur.
6. De directeur draagt er zorg voor dat bij het maken van het praktisch gedeelte van het centraal examen van een eindexamen de examinerator in het desbetreffende vak of programma aanwezig is. De examinerator beoordeelt de prestaties tijdens het maken van de praktijkopgaven en legt zijn bevindingen van de verrichtingen van de kandidaat schriftelijk vast, volgens door het CvTE gegeven richtlijnen. De examinerator beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past daarbij de door het CvTE opgestelde beoordelingsnormen toe. De examinerator drukt zijn beoordeling uit in een score. De examinerator zendt de score en voor zover mogelijk het beoordeelde werk aan de directeur.
7. Voor het praktisch gedeelte van het centraal examen vindt de beoordeling tevens plaats door een tweede examinerator. De tweede examinerator beoordeelt het resultaat van de praktijkopgaven, alsmede de verrichtingen van de kandidaat zoals blijkend uit de in het eerste lid bedoelde schriftelijke vastlegging daarvan. De directeur overhandigt de tweede examinerator daartoe een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces verbaal, alsmede de regels voor het bepalen van de score.
8. De examinerator en de gecommiteerde dan wel de tweede examinerator stellen in onderling overleg de score voor het centraal examen vast.
9. De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen in een vak vast op grond van de score, en met inachtneming van de regels zoals vastgesteld door het CvTE.
10. Het cijfer van het centraal examen wordt uitgedrukt in een cijfer afgerond op een decimaal uit een schaal van cijfers lopende van 1,0 tot 10,0.

Artikel 26 Herkansing Centraal examen

1. Een kandidaat die examen aflegt voor de basisberoepsgerichte of de kaderberoepsgerichte leerweg heeft het recht om het cspe te herkansen en heeft daarnaast het recht om het centraal examen in één algemeen vak te herkansen.
2. Een kandidaat die examen aflegt voor de gemengde leerweg heeft het recht om het centraal examen in één vak te herkansen, óf het centraal examen van een algemeen vak, óf het cspe .
3. De kandidaat stelt de directeur -voor de aangegeven deadline- schriftelijk in kennis van gebruikmaking van het recht tot herkansing.
4. Het hoogst behaalde cijfer, behaald bij de herkansing of bij het eerder afgelegde centraal examen, geldt als definitief cijfer voor het centraal examen.
5. Bij het cspe geldt dat gekozen kan worden om het examen in zijn geheel te herkansen of per onderdeel. Na de eerste afname, maar vóór de herkansing wordt schriftelijk vastgelegd welke onderdelen van het cspe de kandidaat overdoet. De scores voor de onderdelen die worden overgedaan komen in de plaats van de scores die de kandidaat voor deze onderdelen bij de eerste afname heeft behaald. Te samen met de scores voor de onderdelen die niet zijn overgedaan wordt het nieuwe cspe-cijfer berekend. Het hoogst behaalde cspe-cijfer wordt

meegenomen in de uitslagregel. Dit kan zijn het cspe-cijfer voor de eerste afname of het cpse-cijfer dat is behaald na de herkansing.

6. Herkansing van papieren examens vindt plaats binnen de door het CvTE vastgestelde termijn. Indien een kandidaat in het tweede tijdvak verhinderd is, wordt hij in de gelegenheid gesteld in het derde tijdvak zijn eindexamen te voltooien.
7. Het tijdstip van herkansing van digitale examens wordt bepaald door de directeur in overleg met het vet binnen de termijnen zoals vastgesteld door het CvTE.
8. Na afloop van de herkansing wordt de uitslag definitief vastgesteld en wordt deze schriftelijk aan de kandidaat bekendgemaakt.
9. Het eerste tot en met zesde lid zijn van overeenkomstige toepassing op de vakken waarin in een examenjaar deeleindexamen is afgelegd. De kandidaat die in een examenjaar zowel eindexamen als een of meer deeleindexamens aflegt, oefent het recht op herkansen per examenjaar ten hoogste eenmaal uit. *Zie ook art 29 gespreid examen en herkansen.*
10. De directeur informeert de kandidaten over de herkansingsprocedure voor herkansen van het centraal examen.

Overige bepalingen

Artikel 27 Klachten omtrent examens

1. Indien een leerling een klacht heeft richt de leerling zich tot de betreffende examinerator of de examensecretaris om in overleg tot een oplossing te komen. Wanneer dit voor de leerling niet tot een bevredigende oplossing heeft geleid kan de leerling een schriftelijke klacht indienen bij het vestigingsexameneerteam (vet).
2. Een examenklacht kan zich richten op een verzoek tot heroverweging van een cijfer of beoordeling van (een onderdeel van) een examen of overige examenklachten.
3. Wanneer het een verzoek tot heroverweging betreft dient de leerling het verzoek hiertoe schriftelijk binnen 5 werkdagen na bekendmaking van het cijfer of de beoordeling te richten aan het vestigingsexameneerteam (vet). Het vet verstrekt de vestigingsdirecteur een afschrift van de klacht.
4. Wanneer het een "overige examenklacht" betreft dient de leerling de klacht binnen 5 werkdagen na het afleggen van (een onderdeel van) het examen schriftelijk in te dienen bij het vestigingsexameneerteam (vet). Het vet verstrekt de directeur een afschrift van de klacht.
5. Een examenklacht bevat tenminste: naam en adres van de leerling, datum van verzending van de klacht, omschrijving van de klacht, ondertekening door de leerling (indien minderjarig ondertekening door wettelijk vertegenwoordiger). Afhankelijk van de aard van de examenklacht; datum afleggen examen(onderdeel) waarop de klacht betrekking heeft en de datum van de dag waarop het resultaat bekend gemaakt is.
6. Het vestigingsexameneerteam hoort de betrokkenen en neemt binnen 10 werkdagen een beslissing over het geschil en deelt dit de leerling schriftelijk mede. In de schriftelijke mededeling wordt gewezen op de mogelijkheid tot het aantekenen van beroep. Een afschrift van de schriftelijke mededeling wordt tevens gestuurd aan de examencommissie.
7. Binnen 5 werkdagen na dagtekening van de schriftelijke mededeling met de beslissing van het vestigingsexameneerteam op de examenklacht, kan een beroep worden ingediend bij de commissie van beroep examens. In het reglement van de commissie van beroep voor examens is opgenomen hoe een beroep kan worden ingediend. Zie voor meer informatie artikel 4 van dit reglement.
8. De commissie van beroep examens stelt een onderzoek in en beslist binnen 10 werkdagen na ontvangst van het beroepschrift, tenzij zij deze termijn gemotiveerd heeft verlengd met ten hoogste 10 werkdagen. Indien de commissie van beroep het beroep gegrond acht, vernietigt zij de beslissing van het vestigingsexameneerteam geheel of gedeeltelijk.
9. Daarnaast kan de commissie van beroep het vestigingsexameneerteam opdragen het examen of enig onderdeel daarvan opnieuw af te nemen.

10. Het reglement van de commissie van beroep is in te zien op de website www.vonknh.nl en opvraagbaar bij de examensecretaris. In artikel 4 van dit examenreglement is het adres en de samenstelling van de commissie van beroep examens opgenomen.

Artikel 28 Afwijkende wijze van examineren

1. De directeur kan toestaan dat een gehandicapte kandidaat het centraal examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat. In dat geval bepaalt de directeur de wijze waarop het examen zal worden afgelegd. Hierover wordt vooraf overleg gevoerd met het CvTE en bij goedkeuring wordt er zo spoedig mogelijk mededeling gedaan aan de inspectie.
2. Tenzij sprake is van een objectief waarneembare lichamelijke handicap, geldt ten aanzien van de in het eerste lid bedoelde aangepaste wijze van examineren dat er een deskundigenverklaring is die door een ter zake deskundige psycholoog of orthopedagoog is opgesteld.
3. De aanpassing kan voor zover betrekking hebbend op het centraal examen in ieder geval bestaan uit een verlenging van de duur van het desbetreffende centraal examen met ten hoogste 30 minuten.
4. Een andere aanpassing kan slechts worden toegestaan voor zover daartoe in de onder lid 2 genoemde deskundigenverklaring ten aanzien van betrokkene een voorstel wordt gedaan dan wel indien de aanpassing aantoonbaar aansluit bij de begeleidingsadviezen, vermeld in die deskundigenverklaring of in het leerlingendossier dat is bekrachtigd door een orthopedagoog/psycholoog.
5. De directeur kan in verband met onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal afwijken van de voorschriften, ten aanzien van een kandidaat die met inbegrip van het schooljaar waarin hij eindexamen aflegt, ten hoogste zes jaren onderwijs in Nederland heeft gevolgd en voor wie het Nederlands niet de moedertaal is. De bedoelde afwijking kan betrekking hebben op:
  - a. het vak Nederlandse taal en literatuur;
  - b. het vak Nederlandse taal;
  - c. een vak waarbij het gebruik van de Nederlandse taal van overwegende betekenis is.
6. De afwijking in lid 5 genoemd bestaat voor zover betrekking hebbend op het centraal examen slechts uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het centraal examen met ten hoogste 30 minuten en het verlenen van toestemming tot het gebruik van een verklarend woordenboek der Nederlandse taal.
7. Van elke afwijking wordt mededeling gedaan aan de inspectie.

Artikel 29 Spreiding van het eindexamen

1. De directeur kan, na inspectie gehoord hebbende, toestaan dat ten aanzien van een kandidaat die in het laatste leerjaar langdurig ziek is, en ten aanzien van een kandidaat die lange tijd ten gevolge van een bijzondere, van de wil van de kandidaat onafhankelijke omstandigheid niet in staat is geweest het onderwijs in alle betrokken eindexamenvakken gedurende het laatste leerjaar te volgen, het centraal examen en in voorkomend geval het schoolexamen, voor een deel van de vakken in het ene schooljaar en voor het andere deel in het daarop volgende schooljaar wordt afgelegd. In dat geval wordt het eindexamen in een vak in het eerste of in het tweede van deze schooljaren afgesloten.
2. De directeur geeft uiterlijk voor aanvang van het eerste tijdvak van het centraal examen toestemming voor een gespreid examen. In bijzondere gevallen kan de directeur afwijken van de eerste volzin ten behoeve van een kandidaat die nog niet in alle betrokken eindexamenvakken centraal examen heeft afgelegd.
3. Herkansing van een centraal examen is ten aanzien van de kandidaat van toepassing in het eerste en in het tweede schooljaar van het gespreid centraal examen. Het recht op herkansing in het eerste schooljaar ontstaat nadat de eindcijfers van de vakken waarvoor in het eerste schooljaar het centraal examen is afgesloten, voor de eerste maal zijn vastgesteld.

4. De basis- en kaderberoepsgerichte kandidaten die een gespreid examen afleggen, hebben in ieder jaar van het gespreid examen recht op een herkansing. Deze kandidaten kunnen maximaal 3 vakken herkansen, t.w. één algemeen vak in het eerste jaar gespreid examen, één algemeen vak in het tweede jaar gespreid examen en eventueel het beroepsgerichte vak. In één jaar twee avo vakken herkansen is niet toegestaan, wel één algemeen vak en het beroepsgerichte vak. Alleen één van de vakken kan worden herkanst waarin de kandidaat in dat jaar examen heeft afgelegd. Het is niet mogelijk om de herkansingsmogelijkheid uit het eerste examenjaar mee te nemen naar het tweede examenjaar.
5. De kandidaat die de een gespreid examen aflegt voor de gemengde leerweg mag per examenjaar één vak herkansen. In het schooljaar waarin het cspe wordt afgenomen, moet de kandidaat kiezen tussen een avo vak en het cspe. Deze kandidaten kunnen maximaal 2 examenvakken herkansen. Alleen één van de vakken kan worden herkanst waarin de kandidaat in dat jaar examen heeft afgelegd. Het is niet mogelijk om de herkansingsmogelijkheid uit het eerste examenjaar mee te nemen naar het tweede examenjaar.
6. Op verzoek van de kandidaat stelt de directeur de uitslag van het eindexamen al vast aan het einde van het eerste schooljaar van het gespreid centraal examen of het gespreid schoolexamen, met overeenkomstige toepassing van de uitslagregel voor de betreffende leerweg.

Artikel 30 Onvoorziene gevallen

1. In gevallen waar in dit reglement niet wordt voorzien en waaromtrent een onmiddellijke beslissing noodzakelijk is, wordt gehandeld volgens de Wet. Waar dit geen uitkomst biedt, beslist de directeur. De directeur deelt zijn beslissing zo spoedig mogelijk mee aan de betrokkenen en aan het cvb.

Artikel 31 Geheimhouding

1. Een ieder die betrokken is bij de examinering en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden, en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift ter zake van die gegevens een geheimhoudingsplicht geldt, is verplicht tot geheimhouding daarvan, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem tot bekendmaking verplicht of uit zijn taak bij de examinering de noodzaak tot bekendmaking voortvloeit.

Artikel 32 Meerderjarige kandidaten

1. De directeur behoudt zich het recht voor de ouders van meerderjarigen over alle examenzaken inlichtingen te verschaffen, tenzij de meerderjarige schriftelijk kenbaar maakt dat hij dit niet wenst.